DÂM BỤT

Cây Hoa Nhỏ Xíu Mà Không Biết Thất Vọng

V.N.

Trong các loài hoa quen thuộc của người Việt Nam, có lẽ dâm bụt là một trong những loài hoa ít được người ta làm thơ nhất. Người ta làm thơ về hoa mai, hoa đào, hoa lan, hoa sen, hoa cúc; người ta nâng niu hồng nhung, ngắm nghía tulip, trầm trồ trước mẫu đơn. Còn dâm bụt thì cứ lặng lẽ đứng ngoài hàng rào, xanh lá quanh năm, lâu lâu thò ra một cái hoa đỏ chót, năm cánh xòe ra như cái miệng đang cười.

Tên nghe cũng chẳng sang trọng gì: **dâm bụt**.

Tên khoa học lại rất Tây: *Hibiscus rosa-sinensis*. Nghe *Hibiscus rosa-sinensis* thì thấy có vẻ quý phái, tưởng đâu phải là một cô tiểu thư nào đó trong vườn thượng uyển. Nhưng gọi đến tên Việt Nam thì lập tức trở thành một cây hoa rất bình dân, rất "hàng xóm": dâm bụt.

Mà thật ra, dâm bụt đúng là thứ hoa của những nơi bình dân. Nó không đòi hỏi một cái chậu sứ Tàu, không cần một cái giàn bằng gỗ quý, cũng chẳng cần người làm vườn phải ngày ngày cầm kéo tỉa cành như đối với bonsai. Chỉ cần một khoảnh đất, một chút nắng, một ít nước, vậy là nó sống. Sống khỏe. Sống dai. Sống tỉnh bơ.

Ở Việt Nam ngày trước, dâm bụt thường được trồng làm hàng rào. Hàng rào nhà quê không cần phải bằng bê tông, sắt thép. Cứ vài cây dâm bụt cắm xuống đất, vài năm sau đã thành một bức tường xanh xanh đỏ đỏ. Bên ngoài nhìn vào không thấy hết bên trong; bên trong nhìn ra cũng không thấy hết bên ngoài. Hai bên đều có một chút riêng tư mà chẳng phải tốn tiền xây tường.

Có điều, cái hàng rào dâm bụt ấy lại không hề có vẻ gì là "phòng thủ". Nó không có gai như hàng rào kẽm gai, không lạnh lùng như bức tường xi măng. Trái lại, cứ vài bước lại có một bông hoa đỏ ló ra. Cái hàng rào vì thế vừa có chức năng ngăn cách, vừa có chức năng chào khách.

Dâm bụt hình như sinh ra để chứng minh rằng *đẹp không nhất thiết phải sang*.

Tôi cũng có một cây dâm bụt trước nhà.

Nói là "cây" cho có vẻ long trọng, chứ thật tình thì gọi nó là *bụi dâm bụt* có lẽ hơi quá. Tôi trồng nó đã hơn hai năm. Hai năm đối với một cái cây không phải là thời gian ngắn. Hai năm đủ để một đứa trẻ biết thêm nhiều chuyện, đủ để một người thay đổi vài lần ý định, đủ để một cái cây bình thường cao lên trông thấy.

Riêng cây dâm bụt nhà tôi thì không. Nó vẫn nhỏ xíu. Thấp lè tè.

Đứng bên cạnh nó, tôi có cảm giác mình đang chăm sóc một cây bonsai. Nhưng bonsai thì người ta cố tình làm cho nhỏ, còn cây của tôi thì tôi chẳng làm gì nó cả. Tôi không uốn, không cắt, không tạo dáng, không buộc dây. Nó tự nhiên mà nhỏ. Nó nhỏ một cách hết sức tự nhiên,

bình thản và không hề có vẻ mặc cảm.

Tôi nhiều lần nhìn nó rồi tự hỏi:

— Hai năm rồi đó, bộ anh chị định lớn tới bao giờ?

Nó không trả lời.

Dĩ nhiên cây cối không biết trả lời. Nhưng nếu biết, có lẽ nó sẽ nói:

— Tôi có hứa với ông là tôi phải lớn đâu?

Ngẫm ra cũng đúng.

Con người chúng ta cứ có một cái tật rất lạ: cái gì cũng muốn nó *phải lớn*.

Con nít phải lớn lên. Cây phải lớn. Nhà phải lớn. Xe phải lớn. Tủ lạnh phải lớn. Tiền trong ngân hàng cũng phải lớn. Chỉ có cái bụng là không nên lớn.

Một cái cây trồng hai năm mà vẫn nhỏ thì theo tiêu chuẩn của chúng ta là "không phát triển". Nhưng biết đâu nó chẳng thấy mình thất bại chút nào. Nó cứ xanh, cứ sống, cứ ra hoa. Thế là đủ.

Đặc biệt, cây dâm bụt nhà tôi có một ưu điểm mà nhiều cái cây lớn hơn nó không có: *ngày nào nó cũng cho tôi một hai bông hoa.*

Một hai bông thôi. Không nhiều. Nhưng đều đặn.

Sáng ra mở cửa, nhìn thấy một bông đỏ đỏ trên cái thân cây bé xíu, tự nhiên thấy ngày mới cũng có chút gì vui vui. Hôm nay một bông. Hôm qua hai bông. Có hôm một bông. Có hôm hai bông. Nó chẳng bao giờ mở một cuộc

triển lãm hoa rực rỡ để người ta phải đứng chụp hình. Nó chỉ âm thầm nở như thể nó muốn nói:

— Tôi không có nhiều. Nhưng ngày nào tôi cũng có một chút.

Tôi nghĩ dâm bụt là một loài hoa rất biết thân phận.

Nó không cạnh tranh với hoa hồng.

Hoa hồng có gai, có hương, có tên tuổi, có cả một nền công nghiệp phía sau. Người ta tặng nhau hoa hồng trong ngày Valentine, ngày cưới, ngày kỷ niệm. Người ta viết cả đống thơ về hoa hồng.

Dâm bụt không tranh.

Hoa lan được đặt trong những chiếc chậu đẹp, đem vào phòng khách, chăm sóc kỹ lưỡng. Một cành lan có thể được người ta nâng niu như một món đồ quý.

Dâm bụt không tranh.

Hoa mai, hoa đào mỗi năm chỉ cần nở đúng mùa là lập tức trở thành nhân vật chính của cả một cái Tết.

Dâm bụt cũng không tranh.

Nó cứ nở quanh năm, lúc nào thích thì nở. Không cần mùa lễ hội, không cần ngày khai mạc, không cần ai mời.

Có lẽ vì thế mà dâm bụt gần với đời sống hơn nhiều loài hoa khác.

Nó không phải thứ hoa để người ta *chiêm ngưỡng*.

Nó là thứ hoa để người ta *gặp*.

Đi ngang qua hàng rào thì gặp. Đi học về thì gặp. Chạy xe ngoài đường thì gặp. Đứng trước cửa nhà thì gặp. Và đôi khi, chẳng ai để ý đến nó cả.

Nhưng nó vẫn nở.

Có một vẻ gì rất dễ thương trong sự không cần được chú ý ấy.

Tôi đặc biệt thích cái hình dáng của hoa dâm bụt.

Năm cánh hoa lớn, mỏng, xòe ra chung quanh, ở giữa là một cái nhụy dài đưa ra phía trước. Nhìn gần, nó có vẻ hơi ngộ nghĩnh. Cái nhụy dài ấy giống như một cây ăng-ten nhỏ, hay một cái que mà thiên nhiên cắm vào giữa bông hoa.

Hoa đỏ thì đỏ thật thà.

Không phải thứ đỏ kín đáo, sang trọng của một bông hồng nhung mà là một thứ đỏ tươi, đỏ thẳng, đỏ đến nơi đến chốn.

Nhìn một bông dâm bụt đỏ giữa đám lá xanh, người ta có cảm giác như nó chẳng cần phải giải thích gì về màu sắc của mình.

Nó đỏ vì nó thích đỏ.

Thế thôi.

Mà cái sự "thế thôi" ấy đôi khi lại đáng quý.

Con người chúng ta sống lâu ngày thành ra phức tạp. Làm một việc gì cũng có lý do. Nói một câu cũng phải nghĩ xem người khác nghĩ gì. Đăng một tấm hình cũng phải lựa góc, chọn ánh sáng, chỉnh màu. Một bông hoa thì không.

Dâm bụt cứ nở.

Không filter. Không photoshop. Không cần "like".

Có lần tôi nhìn cây dâm bụt nhỏ xíu trước nhà rồi chợt nghĩ: biết đâu nó đang dạy mình một bài học về **kích thước**.

Hai năm rồi mà nó vẫn thấp lè tè.

Nếu xét theo tiêu chuẩn làm vườn, có lẽ tôi nên tìm hiểu xem đất có thiếu chất gì, rễ có bị bó không, ánh sáng có đủ không, nước có thích hợp không. Có thể phải bón phân, thay đất, cắt tỉa, chăm sóc kỹ hơn.

Nhưng nếu xét theo tiêu chuẩn của một người thích ngồi nhìn cây cối, tôi lại thấy nó cũng chẳng có vấn đề gì nghiêm trọng.

Nó sống.

Nó xanh.

Nó không bệnh.

Và nó nở hoa.

Thế thì tại sao cứ nhất định phải cao?

Có những thứ trong đời không cần phải lớn mới có giá trị.

Một người không cần phải nổi tiếng mới đáng quý.

Một cuốn sách không cần phải bán chạy mới đáng đọc.

Một tình bạn không cần phải ồn ào mới là tình bạn.

Một căn nhà không cần phải thật lớn mới thành mái ấm.

Và một cây dâm bụt không cần phải cao tới hai mét mới được gọi là một cây dâm bụt thành công.

Cây của tôi có lẽ đang sống theo triết lý ấy.

Nó không phát triển theo chiều cao.

Nó phát triển theo chiều... *hoa*.

Mỗi ngày một hai bông.

Nếu tính theo số hoa thì sau hai năm, thành tích của nó cũng chẳng phải nhỏ.

Tôi lại nghĩ đến hai chữ *"dâm bụt".*

Tên gọi dân gian đôi khi thật lạ. Những tên gọi ấy không phải lúc nào cũng đẹp theo tiêu chuẩn của từ điển, nhưng chúng có một thứ gì rất gần gũi. "Dâm bụt" nghe như tên một người hàng xóm ở quê, người mà chẳng ai biết tên thật là gì, cứ gọi riết thành quen.

Mà có lẽ chính vì thế mà dâm bụt có một vị trí rất riêng trong ký ức người Việt. Nó gắn với hàng rào. Mà hàng rào thì gắn với nhà. Mà nhà thì gắn với tuổi thơ.

Cho nên nhiều khi người ta không nhớ chính xác một cây dâm bụt đã trồng ở đâu, nhưng chỉ cần nhìn thấy một hàng dâm bụt là ký ức tự nhiên quay về. Một con đường đất. Một mái nhà. Một buổi trưa. Một tiếng gà. Một đứa trẻ đứng bên hàng rào nhìn sang nhà hàng xóm.

Hoa dâm bụt chẳng nói gì. Nhưng nó giữ hộ người ta rất nhiều chuyện.

Cây dâm bụt trước nhà tôi, vì thế, dù nhỏ xíu, lại bắt đầu có một vai trò khá lớn.

Nó không che được nắng. Không đủ cao để làm hàng rào. Không đủ nhiều hoa để cắm một bình. Không đủ

đẹp để trở thành cây cảnh "đáng tiền". Nhưng mỗi sáng, khi đi ngang qua, tôi vẫn liếc nó một cái.

Hôm nay có hoa không? Có. Một bông. Hoặc hai bông. Vậy là được.

Tôi đôi khi nghĩ, đời người về sau có lẽ cũng nên như cây dâm bụt ấy. Không nhất thiết phải làm được những chuyện thật lớn lao. Không nhất thiết phải để lại một cái gì thật đồ sộ. Chỉ cần mỗi ngày có thể làm cho một người nào đó vui một chút, làm được một việc tử tế một chút, đọc được một trang sách hay một chút, viết được một đoạn văn mình thích một chút, ngồi nghe một bản nhạc mình yêu một chút...

Mỗi ngày một hai "bông hoa".

Cộng lại, có khi cũng thành cả một khu vườn.

Vậy nên tôi không còn trách cây dâm bụt của mình vì hơn hai năm rồi mà vẫn thấp lè tè nữa.

Tôi cũng chẳng còn gọi nó là "bonsai bất đắc dĩ".

Tôi gọi nó là *ông dâm bụt nhỏ*.

Ông ấy sống rất ung dung.

Không cao. Không lớn. Không nổi tiếng. Không đòi hỏi.

Nhưng ngày nào cũng cố gắng nở một hai bông.

Trong một thế giới mà ai cũng muốn hơn người khác một chút, cao hơn một chút, giàu hơn một chút, nổi tiếng hơn một chút, có lẽ một cây dâm bụt nhỏ xíu lại đang âm thầm làm một chuyện rất đáng nể:

Nó chẳng cần hơn ai cả. Nó chỉ cần là nó. Và cứ mỗi sáng, giữa mớ lá xanh nhỏ bé, nó lại bật ra một bông hoa đỏ.

Một bông thôi.

Đủ để người đi ngang nhìn thấy.

Đủ để người chủ nhà mỉm cười.

Đủ để nhắc rằng: *Không phải cái gì nhỏ bé cũng là vô nghĩa.*

Có những thứ nhỏ bé chỉ vì nó không muốn chiếm chỗ của ai. Có những bông hoa không cần cả khu vườn phải ngước nhìn. Và có những niềm vui trong đời cũng giống hệt cây dâm bụt trước nhà tôi: *thấp lè tè, nhỏ xíu, chẳng có gì ghê gớm — nhưng ngày nào cũng nở.*

Trước nhà một bụi dâm hoa,
Hai năm vẫn thấp như là bonsai.
Chẳng cao chẳng lớn cùng ai,
Mà ngày một đóa ban mai đỏ hồng.

Có hôm hai đóa khoe hồng,
Lá xanh che nắng, sắc nồng trước sân.
Chẳng mong chiếm chỗ người trần,
Chỉ mong mỗi sớm góp phần niềm vui.

Nhỏ thôi mà vẫn vui vui,
Ngày ngày một đóa cho người ngắm hoa.
Dẫu cho chẳng lớn bằng nhà,
Một cây dâm bụt cũng là đáng yêu.

Tôi nhìn mà thấy thương yêu,
Cây không cần lớn, chỉ nhiều sắc hoa.
Đời người cũng tựa cây hoa,
Nhỏ thôi, miễn nở cho ta vui lòng.